

CHÍNH SÁCH THUẾ MÔI TRƯỜNG VÀ TÁC ĐỘNG ĐẾN DOANH NGHIỆP

● LÊ MINH THÀNH

Khoa Kế toán Kiểm toán,
Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật công nghiệp

TÓM TẮT:

Chính sách thuế môi trường được xem là công cụ kinh tế quan trọng trong việc giảm thiểu ô nhiễm và khuyến khích doanh nghiệp hành động vì môi trường. Bài viết phân tích tác động của chính sách này đến doanh nghiệp, bao gồm chi phí hoạt động, động lực đầu tư công nghệ sạch và tác động lâu dài đến nền kinh tế.

Từ khóa: thuế môi trường, doanh nghiệp, chính sách kinh tế, phát triển bền vững.

1. Đặt vấn đề

Biến đổi khí hậu và ô nhiễm môi trường đang là những vấn đề cấp bách đòi hỏi sự can thiệp mạnh mẽ từ các chính phủ trên toàn thế giới. Trong bối cảnh này, chính sách thuế môi trường đã nổi lên như một công cụ quan trọng nhằm điều tiết hành vi của doanh nghiệp, hướng tới nền kinh tế xanh và bền vững. Chính sách này không chỉ giúp giảm lượng phát thải ô nhiễm mà còn tạo nguồn thu cho ngân sách nhà nước để đầu tư vào các dự án bảo vệ môi trường. Tại Việt Nam, thuế bảo vệ môi trường được áp dụng từ năm 2012, tập trung vào các sản phẩm như xăng dầu, than đá, túi ni-lông và một số hóa chất độc hại.

Tuy nhiên, chính sách thuế môi trường cũng đặt ra nhiều thách thức cho doanh nghiệp, đặc biệt trong bối cảnh nền kinh tế còn phụ thuộc nhiều vào các ngành công nghiệp nặng và năng lượng hóa thạch. Doanh nghiệp phải đối mặt với chi phí sản xuất gia tăng, áp lực đổi mới công nghệ và tuân thủ các quy định ngày càng nghiêm ngặt. Đối với các doanh nghiệp nhỏ và vừa, việc thích ứng với chính sách thuế môi trường có thể gặp nhiều khó khăn do

hạn chế về vốn và công nghệ. Trong khi đó, một số doanh nghiệp lớn có thể tận dụng chính sách này để nâng cao hình ảnh thương hiệu và mở rộng thị trường thông qua các chiến lược phát triển bền vững. Do đó, việc nghiên cứu của chính sách thuế môi trường đến doanh nghiệp theo hướng tích cực hoặc tiêu cực là rất cần thiết, vì đó là cơ sở giúp doanh nghiệp thích nghi và tối ưu hóa hoạt động sản xuất - kinh doanh.

2. Tổng quan về chính sách thuế môi trường

Chính sách thuế môi trường là một trong những công cụ tài chính quan trọng được nhiều quốc gia sử dụng nhằm hạn chế tác động tiêu cực của hoạt động sản xuất, kinh doanh đối với môi trường. Theo báo cáo "State and Trends of Carbon Pricing 2023" của Ngân hàng Thế giới (World Bank), tính đến năm 2023, hơn 60 quốc gia đã áp dụng thuế môi trường dưới nhiều hình thức khác nhau, trong đó phổ biến nhất là thuế carbon, thuế tài nguyên và thuế bảo vệ môi trường.

Tại Việt Nam, thuế bảo vệ môi trường được chính thức áp dụng từ năm 2012 theo Luật Thuế Bảo vệ Môi trường. Đối tượng chịu thuế bao gồm

các sản phẩm gây tác động tiêu cực đến môi trường như xăng dầu, than đá, túi ni-lông, hóa chất bảo vệ thực vật và một số loại dung môi hữu cơ. Mức thuế hiện tại dao động từ 500 đồng đến 4.000 đồng/lít đối với xăng dầu và lên tới 50.000 đồng/kg đối với túi ni-lông. Theo báo cáo "Tình hình thực hiện ngân sách nhà nước năm 2023" của Bộ Tài chính, thuế bảo vệ môi trường đã đóng góp khoảng 2% vào GDP, với tổng số thu lên đến 60.000 tỷ đồng.

Ngoài thuế bảo vệ môi trường, một số quốc gia cũng áp dụng thuế carbon nhằm đánh trực tiếp vào lượng khí thải CO₂ do doanh nghiệp sản xuất. Tại châu Âu, hệ thống mua bán khí thải EU ETS (European Union Emissions Trading System) đã giúp giảm 21% lượng khí thải nhà kính từ năm 2005 đến năm 2020. Việt Nam cũng đang xem xét áp dụng cơ chế này trong giai đoạn 2025-2030 để kiểm soát lượng khí thải từ các ngành công nghiệp nặng.

3. Đánh giá tác động của thuế môi trường đến hoạt động sản xuất, kinh doanh của doanh nghiệp

3.1. Tác động tích cực

Chính sách thuế môi trường mang lại nhiều lợi ích lâu dài cho nền kinh tế và cộng đồng doanh nghiệp. Dưới đây là một số tác động tích cực quan trọng:

Thứ nhất, thuế môi trường khuyến khích doanh nghiệp đầu tư vào công nghệ sạch. Khi chi phí sử dụng nguyên liệu gây ô nhiễm tăng lên, doanh nghiệp có động lực chuyển đổi sang các nguồn năng lượng tái tạo hoặc công nghệ sản xuất ít phát thải hơn. Theo báo cáo "Global Risks Report 2022" của Diễn đàn Kinh tế Thế giới (WEF), hơn 70% doanh nghiệp tại châu Âu đã đầu tư vào công nghệ xanh nhờ vào các chính sách thuế môi trường nghiêm ngặt. Tại Việt Nam, cũng theo số liệu từ Tổng cục Thống kê trong báo cáo "Tình hình Kinh tế - Xã hội Việt Nam năm 2023", có khoảng 45% doanh nghiệp sản xuất đã triển khai các giải pháp tiết kiệm năng lượng và giảm khí thải để thích ứng với chính sách thuế môi trường.

Thứ hai, nâng cao nhận thức và trách nhiệm bảo vệ môi trường. Chính sách thuế môi trường không chỉ tác động đến doanh nghiệp mà còn ảnh hưởng đến hành vi tiêu dùng của khách hàng. Khi giá sản phẩm tăng do thuế, người tiêu dùng có xu

hướng chuyển sang các lựa chọn thân thiện hơn với môi trường. Chẳng hạn, sau khi Anh áp dụng thuế túi ni-lông vào năm 2015, lượng tiêu thụ túi nhựa tại các siêu thị đã giảm hơn 80%. Tại Việt Nam, từ khi áp dụng mức thuế tối đa 50.000 đồng/kg đối với túi ni-lông không thân thiện môi trường, lượng tiêu thụ đã giảm khoảng 30% theo Bộ Tài nguyên và Môi trường.

Thứ ba, góp phần ổn định tài chính quốc gia và hỗ trợ các chương trình môi trường. Số tiền thu từ thuế môi trường có thể được sử dụng để đầu tư vào các dự án phát triển bền vững. Theo Ngân hàng Thế giới, năm 2022, các nước OECD đã thu về hơn 400 tỷ USD từ thuế môi trường, trong đó một phần lớn được tái đầu tư vào năng lượng tái tạo và cơ sở hạ tầng xanh. Tại Việt Nam, thuế bảo vệ môi trường đã đóng góp gần 3% tổng thu ngân sách năm 2022, hỗ trợ các chương trình giảm thiểu ô nhiễm và cải tạo môi trường đô thị.

Thứ tư, tạo động lực cho doanh nghiệp xây dựng thương hiệu bền vững. Trong bối cảnh thị trường ngày càng chú trọng đến ESG (Môi trường, Xã hội và Quản trị), các doanh nghiệp có chiến lược phát triển bền vững sẽ có lợi thế cạnh tranh lớn hơn. Khảo sát "Xu hướng tiêu dùng bền vững năm 2023" của McKinsey cho thấy 64% người tiêu dùng sẵn sàng trả giá cao hơn cho sản phẩm thân thiện với môi trường, từ đó tạo động lực để doanh nghiệp điều chỉnh mô hình kinh doanh.

Nhìn chung, thuế môi trường là một công cụ mạnh mẽ giúp doanh nghiệp thay đổi theo hướng bền vững hơn. Tuy nhiên, chính sách này cũng đặt ra không ít thách thức đối với doanh nghiệp, đặc biệt là trong giai đoạn đầu triển khai.

3.2. Tác động tiêu cực

Mặc dù thuế môi trường có nhiều lợi ích, nhưng cũng tạo ra không ít tác động tiêu cực đối với hoạt động của doanh nghiệp, đặc biệt trong bối cảnh nền kinh tế đang phát triển như Việt Nam.

Thứ nhất, tăng chi phí sản xuất và giá thành sản phẩm. Khi thuế môi trường được áp dụng, chi phí sản xuất của doanh nghiệp tăng lên do phải trả thêm các khoản thuế đối với nguyên liệu đầu vào như xăng dầu, than đá, nhựa và hóa chất. Theo báo cáo "Tình hình Kinh tế - Xã hội Việt Nam năm 2023" của Tổng cục Thống kê năm 2023, giá nhiên liệu trong nước đã tăng khoảng 15% sau khi áp

dụng thuế môi trường cao hơn đối với xăng dầu, dẫn đến giá thành sản phẩm công nghiệp tăng trung bình 8-10%. Điều này ảnh hưởng trực tiếp đến lợi nhuận của doanh nghiệp và khả năng cạnh tranh trên thị trường.

Thứ hai, áp lực lên doanh nghiệp nhỏ và vừa. Các doanh nghiệp có quy mô nhỏ và vừa (SMEs) thường gặp khó khăn trong việc thích ứng với thuế môi trường do hạn chế về vốn, công nghệ và khả năng tiếp cận nguồn lực tài chính. Khảo sát "Thực trạng và thách thức đối với doanh nghiệp nhỏ và vừa Việt Nam năm 2023" của Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam (VCCI) năm 2023 cho thấy, khoảng 63% doanh nghiệp nhỏ và vừa gặp khó khăn trong việc tái đầu tư vào công nghệ xanh vì chi phí cao và thời gian hoàn vốn dài. Hệ quả, nhiều doanh nghiệp phải cắt giảm sản xuất hoặc chuyển chi phí sang người tiêu dùng, làm giảm sức mua của thị trường.

Thứ ba, rủi ro chuyển giá và né tránh thuế. Một số doanh nghiệp có thể tìm cách lách luật bằng cách nhập khẩu nguyên liệu từ các quốc gia có chính sách thuế thấp hơn hoặc chuyển hoạt động sản xuất sang các khu vực chưa áp dụng thuế môi trường nghiêm ngặt. Theo Báo cáo kinh tế vĩ mô quý IV/2024 của Viện Nghiên cứu Kinh tế và Chính sách (VEPR), một số doanh nghiệp trong ngành Dệt may và Da giày đã tăng cường nhập khẩu nguyên liệu từ Trung Quốc và Campuchia để giảm thiểu tác động của thuế môi trường trong nước.

Thứ tư, tác động lan tỏa đến thị trường lao động. Khi chi phí sản xuất tăng cao, một số doanh nghiệp buộc phải thu hẹp quy mô hoạt động hoặc cắt giảm nhân sự để cân đối tài chính. Theo báo cáo "Tác động của chính sách thuế môi trường đến việc làm tại Việt Nam năm 2023" của Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội, trong năm 2023, khoảng 12.000 lao động trong ngành Xi măng và Hóa chất bị mất việc làm do các doanh nghiệp giảm sản lượng để thích ứng với mức thuế môi trường cao hơn.

Nhìn chung, mặc dù thuế môi trường có mục tiêu thúc đẩy phát triển bền vững, nhưng nếu không có chính sách hỗ trợ hợp lý, có thể sẽ tạo ra nhiều áp lực lớn đối với doanh nghiệp và nền kinh tế.

4. Giải pháp hạn chế tác động tiêu cực của thuế môi trường lên hoạt động doanh nghiệp

Để giảm thiểu tác động tiêu cực của thuế môi

trường, Chính phủ và doanh nghiệp cần phối hợp triển khai các giải pháp sau:

Thứ nhất, Chính phủ cần có chính sách hỗ trợ tài chính và ưu đãi thuế cho doanh nghiệp xanh. Việc cung cấp các khoản vay ưu đãi hoặc giảm thuế thu nhập doanh nghiệp cho các công ty đầu tư vào công nghệ thân thiện môi trường sẽ giúp giảm bớt gánh nặng tài chính.

Thứ hai, khuyến khích chuyển đổi công nghệ và đầu tư vào năng lượng tái tạo. Nhà nước có thể hỗ trợ doanh nghiệp thông qua các chương trình đào tạo, tư vấn và hợp tác quốc tế để tiếp cận công nghệ xanh. Theo báo cáo "Chuyển đổi năng lượng trong doanh nghiệp sản xuất Việt Nam năm 2023" của Bộ Công Thương năm 2023, khoảng 50% doanh nghiệp sản xuất tại Việt Nam vẫn sử dụng công nghệ cũ, tiêu tốn nhiều năng lượng. Nếu Chính phủ thúc đẩy đổi mới công nghệ thông qua các quỹ hỗ trợ đổi mới sáng tạo, doanh nghiệp sẽ có động lực hơn để đầu tư vào sản xuất sạch.

Thứ ba, cải thiện cơ chế thu thuế và minh bạch chính sách. Việc xây dựng hệ thống thuế rõ ràng, công bằng và dễ tiếp cận sẽ giúp giảm thiểu tình trạng trốn thuế hoặc chuyển giá. Chính phủ có thể áp dụng các hệ thống theo dõi và báo cáo khí thải bắt buộc để đảm bảo thuế môi trường được thực hiện công bằng và hiệu quả.

Thứ tư, tăng cường hợp tác giữa doanh nghiệp và chính phủ. Nhà nước cần tạo ra các diễn đàn đối thoại giữa doanh nghiệp và cơ quan quản lý để thu thập ý kiến và điều chỉnh chính sách thuế môi trường phù hợp với thực tế.

Thứ năm, nâng cao nhận thức của doanh nghiệp về trách nhiệm môi trường. Ngoài các biện pháp tài chính, cần có các chương trình đào tạo và truyền thông để doanh nghiệp hiểu rõ lợi ích dài hạn của sản xuất xanh.

4. Kết luận

Tóm lại, để thuế môi trường thực sự trở thành công cụ thúc đẩy phát triển bền vững mà không gây áp lực quá lớn lên doanh nghiệp, cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa chính sách nhà nước, đổi mới công nghệ và nâng cao nhận thức của doanh nghiệp. Chỉ khi đó, nền kinh tế mới có thể phát triển theo hướng bền vững mà vẫn đảm bảo tính cạnh tranh ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

Ngân hàng Thế giới - World Bank, (2023), báo cáo "State and Trends of Carbon Pricing 2023".
Bộ Tài chính (2023), Báo cáo "Tình hình thực hiện ngân sách nhà nước năm 2023".
Diễn đàn Kinh tế Thế giới (WEF) (2023), báo cáo "Global Risks Report 2022".
McKinsey (2023), khảo sát "Xu hướng tiêu dùng bền vững năm 2023".
Tổng cục Thống kê (2023), Báo cáo "Tình hình Kinh tế - Xã hội Việt Nam năm 2023".
Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam - VCCI, (2023), khảo sát "Thực trạng và thách thức đối với doanh nghiệp nhỏ và vừa Việt Nam năm 2023".
Viện Nghiên cứu Kinh tế và Chính sách (VEPR) (2023), Báo cáo kinh tế vĩ mô quý IV/2024.
Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội (2023), Báo cáo "Tác động của chính sách thuế môi trường đến việc làm tại Việt Nam năm 2023".
Bộ Công Thương năm (2023), Báo cáo "Chuyển đổi năng lượng trong doanh nghiệp sản xuất Việt Nam năm 2023".

Ngày nhận bài: 5/2/1025

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 16/2/2025

Ngày chấp nhận đăng bài: 26/2/2025

THE IMPACT OF ENVIRONMENTAL TAX POLICY ON BUSINESS PRACTICES AND ECONOMIC SUSTAINABILITY

● **LE MINH THANH**

Faculty of Accounting and Auditing,
University of Economics - Technology for Industries

ABSTRACT:

Environmental tax policy serves as a crucial economic instrument for reducing pollution and promoting environmentally responsible business practices. This study analyzes the impacts of environmental tax policy on enterprises, focusing on changes in operating costs, incentives for investing in clean technologies, and the broader long-term effects on economic development. The study highlights how environmental taxation not only influences business behavior but also contributes to the transition towards a more sustainable economy.

Keywords: environmental tax, business, economic policy, sustainable development.